

Dragen paa Gents Beffroi.

Af

Henry Petersen.

I Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1859 har afd. Prof. F. Schiern udgivet Afhandlingen „Om de af Sigurd Jorsalafarer paa Sophie-Kirken i Constantinopel opsatte Dragefigurer“. Gjennem en lærd og genial Udvikling kommer Forf. til det Resultat, at den forgyldte Drage, der den Dag idag hvæsende udspiler sine Vinger og bugter sin Hale fra Toppen af Spiret paa Gents Stormklokketaarn (Beffroi), er en af dem, der prydede Sigurd Jorsalafarers Skib og ved hans Bortrejse 1111 fra Constantinopel opsattes paa Sophie-Kirken. Ved Constantinopels Indtagelse af Korsfarerne 1204 skulde den med andre Helligdomme være bragt til Flandern af Grev Balduin og skænket til Brygge for at opsættes paa denne Bys Beffroi. Ved Brygges Plyndring af Gents Borgere 1382 sagdes den da hjembragt af disse og opstillet som Trophæ paa deres Stads Beffroi.

Et i høj Grad mærkeligt Minde fra Norges Fortid skulde paa denne sælsomme Maade være bevaret til vore Dage!

Schiern bygger sin Undersøgelse paa følgende Kildesteder:

1) *Antonius Sanderus*. Bruxelles 1627. „Den gyldne Drage, taget af Balduin i Constantinopel og ført til Brygge, bragtes som Sejrsbytte derfra til Gent.“ (Oversættelse fra Latin.)

2) *William Malmsbury* (Uddrag i Norske Samlinger I, 609. Jfr. Udgaven ved Hardy 1840). „Sivard holdt sit Indtog i Constantinopel og opsatte sit Skib, hvis Stavn var prydet med gyldne Drager, som Trophæ paa Taget af Sophie-Kirken.“ (Oversættelse fra Latin.)

3) *Heimskringla*, Saga Sigurðar, Eysteins ok Ólafs. Cap. 14. — Fornmanna Sögur VII, 98. „Hann (þ: Sigurðr) gaf keisaranum öll skip sín ok váru höfuð gullbuin á því skipi, er konungr hafði stýrt, þau höfuð váru sett upp á Pétrskirkju, eru þar síðan til sýnis.“

Til Grund for de to sidste Kilder synes at ligge en paalidelig Tradition om, at Prydelser fra Kong Sigurds Skib ere blevne opsatte paa en af Kirkerne i Constantinopel; Peters-Kirken er en Del af Sophie-Kirken (Schiern). Traditionen er bleven gjengivet i en temmelig barok Form hos Malmsbury ved Fortællingen om, at hele Skibet opsattes „in fastigio“, men Erindringen har dog fæstnet sig ved, at Skibet var „aureis rostrata draconibus“.

Er det nu en af disse gyldne Drager, vi finde paa Taarnspiret i Gent?

Den nordiske Kilde, der maa antages for den bedst underrettede med Hensyn til Udsmykningen af Kongens Skibe, taler kun om Hoveder. At det alene var Hoveder og da fornemmelig af den Form, som betegnedes Orme- eller Dragehoveder, der prydede Stævneene paa de nordiske Skibe, fremgaar klart nok af

Sagaerne; det er helt undtagelsesvis, at Stavnprydelsen beskrives som et Oxehoved¹⁾ eller et Kongshoved²⁾. Skibet lignedes i dets Helhed ved en svømmende vinget Orm eller Drage, idet Sejlene opfattedes som dens Vinger. Dette Billede træder ikke blot frem i Heimskringlas Beskrivelse af Ormen hin lange, men ogsaa i Saxos Fortælling om den norske Konges Gave til Kong Valdemar, bestaaende i et Skib „draconem simulans“³⁾. Billedet vilde forstyrres, om en hel Dragefigur og ikke alene Hovedet knejsede fra Forstavnens Hals (som paa Tavle II i Schierns Afhandling). Baade om det ene og det andet Drageskib (dreki), om Ormen den korte, om Harald Haardraades og om Kong Eysteins Skib hedder det, at de vare byggede som Ormen hin lange⁴⁾.

At det er Dragehovedet eller almindeligere set Dyrehovedet — og ikke nogen hel Dyrekrop —, der sættes som afsluttende Prydelse paa den fremragende Stavnspids, forstaar man archæologisk set saa godt, idet man atter og atter paa Oldsager fra den sidste hedenske Tid træffer dette Hoved, stedse alene Hovedet, som Endeornament. I den kristne Tid gjenfinde vi det som en iøjnefaldende Prydelse paa Stavkirkernes Gavlspidser.

Vi have fra en tidlig Tid bevaret Fremstillinger af nordiske Skibe, blandt hvilke særlig Bayeuxtapedets maa fremhæves. Vi finde paa de der afbildede Skibe kun Dragehovedet i meget veksellende Former. Vilde man fæste Opmærksomheden ved, at Sagaen antyder, at der

¹⁾ S. Olafs h. helga i Heimskringla Cap. 154.

²⁾ Smst. Cap. 45.

³⁾ Saxo ed. P. E. Müller S. 757, 758.

⁴⁾ Heimskringla, S. Haralds harðr. Cap. 61. S. Sigurðar, Eyst. ok Ólafs Cap. 11.

var flere end ét Hoved paa det Skib, Kong Sigurd Jorsalafarer havde styret, da kan man foruden til Bayeux-tapetet henvise til et dansk Skibsbillede fra 12te Aarhundrede, udhugget i en Granitkvader i Skrøbelev Kirke paa Langeland; baade Forstavn og Bagstavn bærer et Dragehoved¹⁾. Bayeux-tapetet viser os, hvorledes Hovedet kunde aftages, naar Skibene bleve aftaklede. At Hovederne vare løst paasatte, vide vi ogsaa af det bekjendte Sted i Landnáma, der fortæller, at de toges af Stævnene, naar man nærmede sig Kysten, for ikke at skræmme Landvættene, og af Kong Svend Tveskægs spottende Ord før Slaget ved Svoldr: „Ræd er nu Olaf Trygvason, at han ikke tør sejle med Hovedet paa sit Skib“. Hovedet paa Skibsstavnen var saaledes at betragte som Skibets Mærke. Da Thorer Skeggesøn er kommen ud til Island, hugger han sit Skib op, men bevarer Stavnprydelserne „brandanir“, som han lader sætte op over sin Dør udvendig paa Huset²⁾. Det er da paa en tilsvarende Maade som Erindringstegn, at de guldbeslagne Hoveder, der vare Mærkerne for Kong Sigurds Skib, opsættes paa Kirken i Constantinopel, ham til Æreminde og Kirken til Prydelse. Maaske skete dette endog paa Væringernes Foranstaltning efter nordisk Skik. At se en Kirke i Miklagaard med slige Prydelser paa Gavlspidserne maatte minde dem om Udsmykningen af Trækirkerne derhjemme i de nordiske Lande. —

Stavnprydelserne paa de nordiske Skibe vare selv-

¹⁾ Afb. i J. B. Løffler: Udsigt over Danmarks Kirkebygninger fra den romanske Periode. S. 107.

²⁾ Grettis Saga Cap. 38. Om „Brandanir“ se N. Nicolaysen: Gokstadskibet S. 7.; Valtýr Guðmundsson: Privatboligen paa Island i Sagatiden S. 156 o. flg.

følgelig af Træ, højst beklædte med Metalplader. Dragen paa Gents Beffroi, der maaler 3,18 Meter i Længde, 0,75 i Højde og 0,85 i Bredde, er samlet af Kobberplader udenom et Jernstel. Ligesaa lidt i Arbejdsmetoden som i Dragens Stil, i dens Hoved eller dens hele Krop sporer man den mindste Enkelthed, der kan røbe nordisk Herkomst — endsige saa udpræget som den nordiske Vikingetids Stil endnu henimod Sigurd Jorsalfarers Dage maa have fremtraadt i Norge.

Dette havde jeg en særlig Lejlighed til at iagttage, da jeg ifjor i November Maaned saa Dragen paa Gents Beffroi og sammenholdt den med Afbildninger, der komme den temmelig grovt forarbejdede Original endnu nærmere end det fint udførte Kobberstik af Dragefiguren hos Schiern, hvilket dog i alle sine Hovedtræk er fuldt correct, naar undtages, at Dragens to Ben, der nærmest ere at ligne ved Klumpfødder, ere udeladte. Og ved at henvende mig til den særdeles forekommende Bibliothekar ved Universitetet i Gent, Hr. Van der Haagen, erfarede jeg, at hele Spørgsmaalet om Dragens Herkomst og om dens Anbringelsestid betragtedes i Belgien som endelig udredet allerede saa langt tilbage som i 1871, men i en hel anden Retning end den, hvori Schierns Hypothese gik.

I en Række Artikler i Tidenden „Volksbelang“¹⁾ har Historikeren Jul. Vuylstede i nævnte Aar behandlet le beffroi de Gent. Han paaviser, at Dragen tidligst omtales 1574 af Marcus Vaernewijck i die Historie van Belgis. Vaernewijck siger, at Dragen er kommen fra

¹⁾ Volksbelang 1871. 19. 26. Maj, 2. 9. 16. 23. 30. Sept., 7. 14. Oct. Efter hvad der meddeltes mig, vil Artiklen blive trykt i et Bind samlede Afhandlinger af J. Vuylstede.

Brygge, og paaberaaber sig som Hjemmel „oude Geschriften“, men disse hans Kilder har det ikke været muligt at opspore. Fra Vaernewijck optages ifølge Vuylstede denne Efterretning af senere Skribenter, og Dragens Historie suppleres med Meddelelsen om, at den skulde have været mellem de Helligdomsskatte, der fra Constantinopel bragtes til Flandern, paa hvilken Gisning Schiern da har bygget sin Hypothese. Denne Hypothese er selvfølgelig Vuylstede velbekjendt, og han undlader heller ikke i sin Kritik af den at pege hen paa, at de nordiske Drageskibe, som ovenfor udviklet, ikke bare Gallionsfigurer som Dragen paa Beffroi, men kun Dragehoveder. Hvad der imidlertid har afgjørende Betydning er, at Vuylstede af Gents Archiv har fremdraget en Række gamle Regnskaber, der sætte os istand til at følge Taarnets Bygningshistorie fra dets Paabegyndelse først i det 14de Aarhundrede. Bygningsarbejdet gik for sig med lange Mellemlum. Mellem 1337—39 var man naaet til Vægtergangen, men først 1377—78 bliver Taarnet fuldendt. Hvad der betegner Afslutningen er Forfærdigelsen i Gent af — Dragen. Man ser af Regnskaberne, at den kostede 2314 livres. Ved en udførlig Sammenligning med hvad senere Regnskabsposter udvise for Dragens Opforyldning, og en indgaaende Undersøgelse af Kobberets Pris i det 14de Aarh. paaviser Forf., at denne Sum netop svarer til den, man paa hin Tid kunde vente udredet for hele Dragefiguren med dens Opsætning.

Den vingede Dragefigur har fra det Øjeblik, den optræder i Carolingertidens Kunst¹⁾, sin egen Udviklingshistorie, hvad Form og Stil angaar, gennem

¹⁾ Sophus Müller i Aarb. f. nord. Oldk. 1880 S. 334.

den carolingiske, romanske og gothiske Stilperiode, der ikke gjør Tidsbestemmelsen af Beffroi-Dragen vanskelig. Ganske som den ere Dragerne tegnede paa kirkelige Sculpturer fra 14de Aarh. Den temmelig raa Maade, paa hvilken Kobberpladerne ere samlede over Jernstellet, gjør det tydeligt, at Dragen stedse har været bestemt til at ses i lang Afstand. Men Dragens Bestemmelse som Vindfløj og deraf betingede Forarbejdsmaade maa man ikke undlade at tage i Betragtning, naar man vil sammenligne den med andre af det 14de Aarhundredes Kunstværker. Dette har Wauters ikke gjort, naar han som af Schiern fremhævet i *Les delices de la Belgique* udtaler: „Cette grossière ébauche ne repond guère à l'état des arts dans le Bas Empire“.

Der existerer en gammel Tegning, tilsyneladende en Arbejdstegning, til Gents Beffroi, der fremstiller Taarnets Façade, hvilken Tegning man efter en Indskrift derpaa med Urette har henført til 1183. Enhver, der kjender lidt til Architektur, vil strax se, at Tegningen maa være betydeligt yngre¹⁾; den viser netop det i gothisk Stil i det 14de Aarhundrede opførte Taarn, som nu staar — hvad Overdelen angaar i en beklagelig ændret Skikkelse. Man har nemlig ved Restaurationen i vore Dage tilladt vedkommende Architect at følge sin egen Plan, istedenfor nøje at holde sig til det oprindelige Udkast, som man havde det mærkelige Held endnu at besidde.

Vindfløjen er paa den gamle Tegning ikke nogen Drage, men en Fugl med udspilede Vinger. Men det maa bemærkes, at en Drage paa hin Tid synes at have

¹⁾ Schayes: *Histoire de l'architecture en Belgique* IV, 14.

været saa almindelig paa Beffroispirenes Top i Flandern, at det ikke kan forekomme paafaldende, om man i Løbet af de mange Aar, der gik, inden Taarnet stod færdigt, har ændret den oprindelige Plan med Hensyn til Enkeltheder som Fløjfiguren¹⁾. I Annales du cercle archéologique de Mons paavises, at ogsaa Tournai's Beffroi ifølge Fremstillingen i Byseglet, hvortil Stemplet maa antages udført i det 14de Aarhundrede, har baaret en Drage. Ogsaa i Ypres har der ifølge en Artikel i samme Annaler været opsat en Drage paa Beffroitaarnet, og for Efterretningen om, at Dragen i Gent 1382 er taget fra Taarnet i Brygge, tør dog maaske ligge saa meget til Grund, at en Drage paa denne Bys Beffroi er nedrevet under Plyndringen; den knejsede jo som Kronen paa det Værk, der betegnede den overvundne Bys politiske Selvstændighed (cfr. Schiern). Der ligger kun faa Aar (1378—1382) imellem, at en Dragefigur opsattes paa Gents Beffroi, og at Brygges Drage nedtoges af Gents Borgere. Det er derfor intet Under, at Sagnet senere har kunnet sammenknytte disse Begivenheder, og at der alt i 1574 som Hjemmel for Traditionens Rigtighed kunde henvises til, at det fandtes optegnet i „Oude Geschriften“.

¹⁾ I Danmark have vi et Sidestykke til de gyldne Fløjfigurer paa de flanderske Beffrois i Gaasen, som Valdemar Atterdag lod sætte paa Vordingborg Slots „Gaasetaarn“. Det er muligt, at det ogsaa er Fløjfigurer, der have givet Navne til Slottets „Jomfrutaarn“ og „Ormestaarn“. Orm var i Norden i Middelalderen en fælles Betegnelse for Drage og Slange.
